

A Sikh in Greece

by

(Dr.) Brij Pal Singh

11, Green View, Patiala

Phone: 0175-2216738

Publisher:

BookPalz

◆New Delhi◆Ludhiana.

bookpalz@gmail.com

Graphic Design and Printing:

Sukrit Self Help Projects

3454, Phase-2, Urban Estate, Dugri,

Ludhiana-141013 (Punjab-India)

098146 12004, 098554 00300

singh.renukass@gmail.com

No Copyright:

Anyone can publish the contents of this booklet, with due information to the publishers, provided it is without a profit motive.

Second Edition: March 2008

Rs. 7/-

(Ask for bulk copies @ Rs. 500 per hundred)

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਇਕ ਸਿੱਖ ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ

ਡਾ: ਬਿਜਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਫ ਇਕਨੋਮਿਕਸ
ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ
ਮੰਜੂਰੀ

BOOKPALZ
Readers are Leaders

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਮਨੋਰਥ

ਯੂਨਾਨ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਏਥਨਸ' ਹੈ। ਡਾ: ਬਿਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਨ 1977 ਤੋਂ 1980 ਵਿੱਚ ਯੂਨਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਜੀਫੇ ਤੇ ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਕਰਨ ਲਈ ਏਥਨਸ ਵਿੱਚ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਹੱਡ ਬੀਤੀ 'ਏ ਸਿਖ ਇਨ ਗਰੀਸ' ਲਿਖੀ ਜੋ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਅਤੇ ਗੂਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲਾ ਵਲੋਂ ਇਕ ਟਰੈਕਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਛਾਪੀ ਗਈ।

ਪਾਠਕਾਂ ਤੀਕ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਦਰਦ ਭਰਿਆ ਸੁਨੇਹਾ ਲਾਗਤ ਮਾਤਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਇਸ ਟਰੈਕਟ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ਫਰੀ ਵੀ ਮੰਗਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿੱਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਸੱਜਣ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਟਰੈਕਟ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ।

ਕੈਪਟਨ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਆਨਰੋਰੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ
ਬੁਕਪਾਲਜ਼

#3454, ਫੇਸ-2, ਦੁੱਗਰੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਡਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋ? ਗੱਡੀ ਦੇ ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਲਾਗੇ ਦੀ ਸੀਟ ਉੱਤੇ ਬੈਠਣ ਲੱਗਾ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ‘ਨਹੀਂ’।

ਉਹਨੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ ‘ਸੁਮਾਲੀਆ ?’ ਮੈਂ ਫਿਰ ਆਖਿਆ ‘ਨਹੀਂ’। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਤ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਲੈਣ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਲਗਭਗ ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਅਰਬ ਦੇ ਛੇ-ਸੱਤ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਗਿਣ ਛੱਡੇ ਪਰ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਨ ਦੱਸ ਸਕਿਆ।

ਅੰਤ ਉਹ ਹਾਰ ਵਜੋਂ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ “ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ” ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਮੂਰੋਂ ਬਦੋਬਦੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ‘ਲੈ’। ਇੱਡੇ ਵੱਡੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਨਾਂ ਉਸ ਨੇ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ।

ਫਿਰ ਉਹ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਬਾਕੀ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਕੱਟਣ ਲਗਾ।

ਅਗਲੇ ਅੱਡੇ ਉੱਤੇ ਰੁਕਣ ਵੇਲੇ ਉਹ ਮੁੜ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ,

ਤੁਸੀਂ ਬੋਧੀ ਹੋ ?

ਮੇਰੇ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਉਤੇ ਉਹ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ
ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਸੁਝਿਆ ਉਵੇਂ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ-ਹਿੰਦੂ?
ਮੁਸਲਮਾਨ ? ਇਸਾਈ ? ਯਹੂਦੀ ? ਆਦਿਕ ਜਿੰਨੀ
ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਸ ਦੀ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਮੁੱਕ ਨ ਗਈ।
ਓੜਕ ਉਹਨੇ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਕਬੂਲੀ
ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗਈਆਂ ਜਦੋਂ
ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹਾਂ।

ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਿਆ
ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।
ਇੰਨੀ ਦੇਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲਾਗੇ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ
ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ
ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗਰੀਕ
ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਇਆ।

ਮੇਰੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ

ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ,

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦਫਤਰਾਂ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ, ਭੀੜ-ਭਾੜ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ, ਵੱਡੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਆਦਿ ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਲੱਗਭੱਗ ਪਿਛਲੇ ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਦੀ ਖੋਜ ਵਾਸਤੇ ਏਥਨਜ਼ ਵਿੱਚ ਹਾਂ।

ਮੇਰੀ ਖੋਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ 'ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨ-ਬਕਾਇਆ' (Tourism and balance of payments) ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦਫਤਰਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਥੇ ਖੋਜ ਦੀ ਰੀਤ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜਕੱਲ ਯੂਨਾਨ ਦੀਆਂ ਕੰਮ ਕਾਰ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਅਜਿਹੀ ਖੋਜਬੀਨੀ ਘਟ ਵੱਧ ਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਉੱਤੋਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਆਹਲਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਖੋਜ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅੱਖਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਬਾਹਰੀ ਦਿੱਖ ਤੇ ਚਾਲ ਢਾਲ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬੇਹਦ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।

ਮੈਂ ਅਜੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜਦਾ ਹੀ ਹਾਂ ਕਿ
ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਕੁੜੀ ਬਦੋਬਦੀ ਮੇਰੇ ਵਲ ਖਿੱਚੀ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੋਵੇ, ਫੱਟ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ। ਇਥੇ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਪੁੱਛਦੇ
ਹਨ ਤੁਹਾਡਾ ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ ? ਵਿਸਵਾਸ ਕੀ ਹੈ ?
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ
ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ। ਗੱਲ ਬਾਤ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ
ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਯੂਨਾਨੀ ਲੋਕ

ਯੂਨਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਵਾਸਤੇ
ਪਿਆਸ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲਾਂ
ਦੀ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸੱਭਿਆਤਾ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇਹ
ਸਥਾਨ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਤੇ
ਅਕੀਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ
ਹੈ। ਓਦਾਂ ਵੀ ਯੂਨਾਨ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਇਥੇ
ਬਾਹਰਲਾ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਂਗੂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਫਿਰਕੇਦਾਰਾਨਾ ਰੁਚੀਆਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹਬਸ਼ੀ ਲੋਕ

ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਆਮ ਮਿਲਦੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਯੂਨਾਨੀ ਬਾਹਰਲੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹਿਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਡਾਢੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਕਹਿ ਲਉ ਜਾਂ ਬਦਕਿਸਮਤੀ, ਲਗਦੈ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਹਾਂ ਏਥਨਜ਼ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਾਇਦ ਪੂਰੇ ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ। ਏਥਨਜ਼ ਲੋਕਰਾਜ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀ ਸਭਿਆਤਾ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਏਥਨਜ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੂਰਪੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਾਂਗ ਭਰਿਆ ਪੂਰਿਆ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ। ਲਗਪਗ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਚੌਬਾਈ ਆਬਾਦੀ ਏਥਨਜ਼ ਲਾਗੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਸੈਲਾਨੀ ਗਰੀਸ ਵਿੱਚ ਸੈਰ ਕਰਨ ਹਰ ਸਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਏਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰਲਾ ਬੰਦਾ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਮਾਅ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕੇ, ਉਹ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਸਗੋਂ ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ

ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਯੂਨਾਨ ਦੀ ਆਮਦਨ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਕਰਨ ਆਏ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀ ਲੋਕ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੜੀ ਵਧੀਆ ਪਾਲਸੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਂ ਵੀ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਯੂਨਾਨੀ ਬੜੇ ਮਿਲਾਪੜੇ ਅਤੇ ਆਓ ਭਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਖ ਬੜੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਤੇ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਕ ਸਵਾ ਲੱਖ ਹੀ ਕਿਉਂ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ ?

ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ

ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸੈਂਕੜੇ ਵੀਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਕਤਲ ਕਰਵਾਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਦਰਜਨਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਸੱਚੀਂ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਰੋਂ ਹੀ

ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਖਦੇ ਹਨ—“ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ”। ਬਾਹਲਾ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਸਚੁਮੱਚ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਣੇ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੂਰਤ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਹੋਈ । ਮੈਂ ਸਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂ? ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਵੀਰੋ ? ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰ, ਨੌਕਰੀ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਡਰ ਹੈ ?

ਨਹੀਂ, ਏਦਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਉਸੇ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਵੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਬਹੁਤੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਚੰਗੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਹੁਸਨ ਦੀ ਖੁੱਲ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਏਜੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਝਾਂਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਇੱਥੇ ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ ਵਗਾਹ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਬੇਲੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਹ ਇਥੇ ਟਿਕ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਜਣੇ

ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅਣ-ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਾਮਿਆਂ ਵਜੋਂ
ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਚਦੇ ਬਾਹਰਲੇ
ਪੈਸਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁਪਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਟਾ ਕੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦੇਈਏ।
ਘਰ ਦੇ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁੰਡੇ 'ਬਾਹਰ' ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ
ਚੰਗੀਆਂ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਹਾਜ਼ਰਾਨੀ
ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਸਸਤੇ
ਭਾਅ ਉੱਤੇ ਮਿਲਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ
ਆਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਤਦ ਤੱਕ ਹੀ ਜਦ ਤੱਕ ਉਹ
ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜਦੇ। ਮੁਕਾਬਲੇ
ਵਿੱਚ ਯੂਨਾਨੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲੱਭਦੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ
ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦਾ
ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸੱਭ
ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਹਿੱਤ ਦੇਖਕੇ ਚੁੱਪ ਹੈ।
ਬੇਸ਼ਕ ਇੰਜ ਮੇਰੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਨਾਂ ਦਾਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ
ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ
ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਣ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਉਤੇ ਆਤਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਲੁਕਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖੀ ਛੱਡ ਹੀ ਦਿੱਤੀ।

ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਜਿਹੜੀ ਇੰਨੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੈ, ਇੰਨੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਗਮਾ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੰਡਾ ਜਿਹਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਅਤੇ ਸੀਸ ਉੱਤੇ। ਇੱਦਾਂ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ, ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਅਕੀਦੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ, ਬਹੁਤੀ ਵੇਰਾਂ ਡਿੱਗਦੇ ਹੋਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ।

ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਅਸਲ ਪਛਾਣ

ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਹਨਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੇ, ਇੱਕੋ ਗੁਰੂ-ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ

ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ, ਕੀ ਇੱਦਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੁਝ ਸੈਂਕੜੇ ਜਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸਾਡਾ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹਮਕੱਲਾ ਵਿਚਰਨਾ ਸਿੱਖ ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇਗਾ। ਤਦੇ ਹੀ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਦਿੱਖ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਜਿਹੜੀ ਕੇਵਲ ਇਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਅਪਣਾਅ ਅਤੇ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਸੂਲਾਂ ਵਿਚ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ ਨਿਸਚਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੰਤੂ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਫਲਸਫਾ ਭੋਗ-ਵਿਲਾਸ ਤੇ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦਾ ਹੈ, ਲਈ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਘਾੜਤ ਤਾਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਅੱਖੇ ਨ ਚੁੱਕੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਬੋਝ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਉਦਾਂ ਜਿਉਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਜਿੱਦਾਂ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸੱਚੀਮੁੱਚੀ ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਸਚਾਈ ਨਾਲ ਦਾਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਜੀਵਨ ਦਾ

ਸੱਚਾ ਅਰਥ ਕੱਢ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਸਿਰਫ਼ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਮਲਕੀਅਤਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੀ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬਾਹਰੀ ਘਾੜਤ, ਸਿੱਖੀ ਵਾਸਤੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਘੋਰ-ਨਿਸਚੇ ਦਾ ਸੰਸਾ ਰਹਿਤ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਜਿੰਨਾ ਜਿੰਨਾ ਮਨੁੱਖ ਧਰਮ ਵੱਲ ਮੋੜਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਨਾ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਾਮਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਘਾੜਤ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਅਸਲ, ਸੱਚੀ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਉਹੀ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਜੁਰਮ ਭਰੀ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਜਾਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸੰਬੰਧਾਂ ਤੇ ਦਾਰੂ ਵਿਚ ਛੁੱਪੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਕੁੱਝ ਘੜੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਮੌਜ-ਮੇਲਾ ਭਾਵੇਂ ਕਰ ਲੈਣ, ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਜਣੇ ਖੁਦ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਸਿਹਤ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਸੱਚਾ ਸਿੱਖ ਬਣਨ

ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗਾ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਬਾਸ਼ਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ? ਸਿੱਖ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਜੋਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦਾ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ।

ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ

ਪਰ ਇਹਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ । ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ 'ਤਕਲੀਫ਼' ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਜੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਦੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਤਕਲੀਫ਼ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਇਦਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ । ਇਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਖਿੱਝੂ-ਜਿਹਾ ਤੇ ਢਹਿਆ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਾਂ ਤੇ ਇੱਦਾਂ ਇਹ ਇਕ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਦੂਜਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨੂੰ
ਸਵੈ-ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਣ
ਦਾ ਇਕ ਵਧੀਆ ਮੌਕਾ ਸਮਝਣਾ। ਫੇਰ ਇਹ
ਹੈਰਾਨ-ਨਜ਼ਰਾਂ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਕ
ਗਹਿਣਾ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ।

'ਤਕਲੀਫ਼' ਤਾਂ ਆਖਿਰ ਮੇਰੀ ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ
ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬ ਹੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਇਹ
ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਡਰ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮੈਂ ਕਦੇ ਇਹ
ਡਰ ਜਾਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ
ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਹੈਰਾਨ-ਨਜ਼ਰਾਂ ਵੱਲ ਯਾਰ-ਬੇਲੀ ਦੇ ਤੌਰ
'ਤੇ ਹੱਥ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਰੌਣਕ
ਭਰੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਤੇ ਹੋਰ ਗਰਮ ਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਹਿੱਲਦੇ
ਹੱਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਮੁੰਡਿਆਂ
ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਹੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕ ਗੱਲਬਾਤ
ਦੌਰਾਨ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹੋਂਸਲੇ ਵਾਲਾ, ਸਿੱਧੀ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਤੇ ਬਿਨਾਂ
ਕਿਸੇ ਕਮੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ

ਇੱਕ ਔਰਤ ਮੈਨੂੰ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ, “ਤੁਸੀਂ ਕੇਸ ਕਿਉਂ ਰੱਖਦੇ ਹੋ ? ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਵਾਹਵਾ ਗਰਮੀ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਖਾਸ ਕਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ । ”

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀ ਆਪਣੀ ਘਗਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿੱਕਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਜਿੱਦਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਊਯਾਰਕ ਨਾਲੋਂ ਏਥਨਜ਼ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ”

ਕੁਝ ਪੱਲ ਉਹ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ, ਫਿਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਮੈਂ ਇਹ ਘਗਰਾ ਕਿਉਂ ਲਾਹਵਾਂ ? ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਪੁਸ਼ਟਾਕ ਹੈ। ਉਦਾਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ “ਗਰਮੀ ਗੁਰਮੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ (ਗਰਮੀ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੋਈ), ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇਗੀ । ”

ਮੈਂ ਠਰ੍ਹੰਮੇ ਨਾਲ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ “ਪਿਆਰੀਏ ਭੈਣੇ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਹੱਕ ਹੈ ਆਪਣੀ ਪੁਸ਼ਟਾਕ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਪਹਿਨਣ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਕ

ਹਿੱਸਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ? ਨਾਲੇ ਅਸੀਂ
ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਉਗਾਉਂਦੇ, ਸਗੋਂ
ਇਹ ਤਾਂ ਉਦਾਂ ਹੀ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਨੱਕ, ਮੂੰਹ,
ਅੱਖਾਂ ਆਦਿ।

ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਪੁਸ਼ਟਾਕ ਵਗਾਹ ਮਾਰਨ ਨਾਲ
ਇੰਨੀ 'ਗਰਮੀ' ਮਹਿਸੂਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਂ ਗਰਮੀ ਲੱਗਣ ਤੋਂ
ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਕਤਲ ਕਰਵਾ ਛੱਡਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਬੰਦੇ
ਫੈਸ਼ਨ ਜਾਂ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਕਰਦੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ।
ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਆਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।
ਜੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਤੇ ਸਬਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪੇ ਪਤਾ
ਲੱਗ ਜਾਓ ਕਿ ਕੇਸ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰਫ ਪੁਸ਼ਟਾਕ ਨਾਲੋਂ
ਕਿੱਤੇ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ। ਕੇਸ ਤਾਂ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ
ਦਾ ਹੁਕਮ ਤੇ ਬਖ਼ਜ਼ਿਸ਼ ਹਨ। ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਦੀ
ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ
ਹੈ। ”

ਤਲਕੀਫ਼ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਨੌਕਰੀ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ
ਅੱਖ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ

ਆਪ ਨੂੰ ਢਾਲਣਾ, ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਥਾਂ ਜਿਥੇ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਤ ਅਜਿਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਦੀ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਜ੍ਞਾਨ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਰੇ

ਹਉਮੇਂ ਤੋਂ ਰੱਬ ਬਚਾਏ । ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਕ ਤਜ਼ਰਬਾ ਇਦਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਵਜੀਫ਼ਾ ਪੱਕਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੌਕਰੀ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਦਾ ਰੱਖਣ ਇਥੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਯੂਨਾਨੀ ਮਿਤਰਾਂ ਨੇ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ 'ਤੇ, ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤਾ 'ਕੱਟੜ' ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਮੈਂ ਯੁਨਾਨ ਵਿੱਚ ਸਫੀਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸਟਰੀਫੀਕੇਟ ਦੇ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ 'ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ' (ਕ੍ਰਿਪਾਨ) ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਨ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਪਤਾ ਸੀ ਤੇ ਨ ਹੀ ਉਹ ਸਮਝ ਹੀ ਸਕਿਆ। ਉਹਨੇ ਸਗੋਂ ਬਹਿਸਥਾਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੇ ਮੈਂ 'ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ' ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ।

ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਮਿੰਟ ਹੀ ਲੱਗੇ ਉਸ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਢਾਉਣ ਵਿੱਚ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਧਰਮ ਮੰਨਣ ਦੀ ਖੁੱਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਅਕੀਦਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਉੱਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰੇ। ਅੰਤ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼ੀ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਦੂਤ ਨੂੰ ਬੈਲਗ੍ਰੇਡ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ।

ਰੱਬ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣ-ਪੱਤਰ ਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਏਥਨਜ਼ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਪਤਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ

ਨੇ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਗਾਤਰੇ' ਤੇ 'ਕਿਰਪਾਨ' ਨਾਲ ਘੁੰਮਣ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।

ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ “ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ?”

ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਘਰ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਵਾਪਰਨ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕਦਮ ਮੈਂ ਚੁਕਾਂਗਾ ਦੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਫੱਟ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਉਡਾਨ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਧਾ ਘਰ ਮੁੜ ਜਾਵਾਂਗਾ।”

ਉਹ ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਏਸ਼ੀਆਈ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੁਣੇਂ ਗਏ ਪੰਜਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੋਜ ਬਦਲੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਦੁਰਕਾਰ ਰਹੇ ਹੋ?”

ਮੈਂ ਹੋਰ ਪੱਕਾ ਹੋ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ

ਵੀ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਮੁਲਕ ਵੀ, ਦੋਵੇਂ ਦੁਰਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ”

ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਕੁ ਮਿੰਟ ਸੋਚਿਆ ! ਫਿਰ ਟੈਲੀਫੂਨ 'ਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ।

ਅੰਤ ਉਹ ਮੁਸਕਰਾ ਪਿਆ, “ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸਿਆਣੇ ਖੋਜੀ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਉਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤੇ ਮੈਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਮਨੀ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।

ਦਿਲ ਦਾ ਬੋਝ ਹਲਕਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਸੁਕਰੀਆ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੜਾ ਦਿਖਾਇਆ ਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਬੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ, ਦਿਮਾਗ ਜਾਂ ਇਸ ਹਥਿਆਰ (ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ) ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮੈਂ ਯੂਨਾਨ ਰਿਹਾ ਉਹ ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ।

ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਵਾਸਤੇ ਝੁਕਣਾ

ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰੜਕ ਉੱਠਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ

ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਜੰਮਿਆ ਕਿਉਂ
ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ? ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ
ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ
ਦੀ ਦਰਸ਼ਕ ਗੈਲਰੀ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਬੈਠਣ ਨਾ
ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਨੀ ਹੋਈ
ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹੀ
ਇਕ ਗਜ਼ਟਿੰਡ ਅਫਸਰ ਸੀ। ਮਗਰੋਂ ਸਪੀਕਰ ਦੇ ਦੱਖਲ
ਦੇਣ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ
ਕਿ ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਵਾਸਤੇ
ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਦੂਜਿਆਂ ਅੱਗੇ ਝੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇੰਜ
ਸਾਡੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਇਕ 'ਛੋਟਾ' ਅਤੇ ਔਖਾ
ਮਸਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਇਕ
ਨਾਮਵਰ ਬੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ
ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਕਈ ਵਾਰੀ ਖੁਸ਼ਫ਼ਹਿਮੀਆਂ ਵੀ ਵਾਪਰ ਜਾਂਦੀਆਂ
ਹਨ। ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਚੈਕ-ਅਪ

ਹੋਣਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਵੜਿਆ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਇਕਦਮ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, “ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਹੋ?”

ਉਸ ਨੇ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੀ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਹਨੂੰ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਯਕੀਨ ਨ ਆਇਆ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪੰਜੇ ਕਕਾਰ ਦੇਖ ਅਤੇ ਗਿਣ ਨ ਲਏ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਕਾਰ ਬਾਕੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਏ ਤੇ ਦੱਸਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕਿਉਂ ਕਕਾਰ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਇਕ ਉਸਤਾਦ ਜਿਹੜਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਇਟੈਲੀਅਨ ਨਾਵਲ “ਪਿਨਾਸ਼ੀਓ” ਦਾ ਤਰਜ਼ਮਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਖੰਭ ਲਵਾ ਇਟਲੀ ਜਾਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਯੂਨਾਨ ਆਣ ਦਾ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ।

ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਪੂਰਬੀ ਯੂਰਪ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਾ ਹੋਏ। ਦੇਖ ਲਉ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਭਨੀ ਥਾਂਈ ਹੈ....ਉਥੇ ਵੀ ਜਿਥੇ ਰੱਬ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਜਿਥੇ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਨੌਜਵਾਨ ਇਹਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਦਾਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਥਾਈਂ ਵੀ ਹੈ, ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦ ਹੀ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਵਾਸਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਆਸ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹੋ ਜਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਆਰਥਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤਨੇਮ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ (ਮੈਂ ਇਸ ਮੁਲਕ ਆਉਣ ਲਗਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ) ਇਹਨਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਕ ਵਧੀਆ ਧਰਮ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਮੇਰੇ ਵੀਰਾਂ ਵਰਗੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਦੂਜੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਮਤਲਬ ਹੈ ਇਹ ਬੰਦਾ ਸੱਚਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ। ਇਕ ਕੱਟੜ ਇਸਾਈ ਮਿੱਤਰ ਜਿਹੜਾ ਕੁੱਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਮਗਰੋਂ ਪਾਦਰੀ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਚਮੁੱਚ ਈਸਾਈਅਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਉ ਈਸਾਈਅਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇੜੇ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ।

ਪਰ ਆਪਣੇ ਭੁਲੱਝ ਵੀਰਾਂ ਬਾਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਡੂੰਘਾ ਹਉਕਾ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਚੁੱਭਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਅਰਦਾਸ ਵਜੋਂ ਕਹਿ ਲੈਣ ਦਿਉ,

“ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚੇ ਸਿਖ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਜੀਅ ਲੈਣ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਮੇਰੇ ਅੰਤਲੇ ਸਾਹ ਤੱਕ.....।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥